

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI ILOVALAR YORDAMIDA ARAB TILINI O'RGATISH

Qudratillayev Ibratillo

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

qudratillayevibratillo@mail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi sun'iy intellekt asosidagi zamonaviy ilovalardan arab tilini o'qitish jarayonida foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Arab tilining fonetik, leksik va grammatik xususiyatlarini o'zlashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining interaktiv va individuallashtirilgan ta'lim imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi ilovalardan foydalanish orqali o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish, grammatik ko'nikmalarini rivojlantirish, matn tuzish va og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirish masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda mazkur texnologiyalardan samarali foydalanishning metodik tamoyillari va mavjud cheklovlari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, arab tili, til o'qitish, mobil ilovalar, raqamli ta'lim, lingvodidaktika, chatbot, individual ta'lim.

Аннотация. В тезисе анализируются возможности использования современных приложений на основе искусственного интеллекта в процессе преподавания арабского языка. Рассматриваются интерактивные и индивидуализированные возможности технологий искусственного интеллекта при формировании фонетических, лексических и грамматических навыков. Особое внимание уделяется расширению словарного запаса, развитию грамматических навыков, письменной и устной речи учащихся с помощью интеллектуальных приложений. Также рассматриваются методические принципы эффективного использования искусственного интеллекта и его основные ограничения в обучении арабскому языку.

Ключевые слова: искусственный интеллект, арабский язык, обучение языку, мобильные приложения, цифровое образование, лингводидактика, чат-бот, индивидуальное обучение.

Abstract. This thesis analyzes the possibilities of using modern artificial intelligence-based applications in teaching Arabic as a foreign language. Particular attention is paid to the interactive and personalized learning opportunities provided by AI technologies in developing phonetic, lexical, and

grammatical skills. The study examines how AI-based applications can support vocabulary development, grammar practice, writing, and speaking skills. It also discusses methodological principles for effective AI-assisted Arabic language instruction and the main limitations associated with the use of such technologies.

Keywords: artificial intelligence, Arabic language, language teaching, mobile applications, digital education, linguodidactics, chatbot, personalized learning.

Sun'iy intellekt asosidagi ilovalar yordamida arab tilini o'rgatish

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi xorijiy tillarni o'qitish metodikasiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga kirib kelishi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi an'anaviy ta'lim modelini yangi imkoniyatlar bilan boyitmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi ilovalar o'quvchining individual ehtiyojlarini hisobga olish, topshiriqlarni avtomatik shakllantirish, xatolarni aniqlash, matnlarni tahlil qilish hamda til ko'nikmalarini muntazam mashq qildirish imkonini beradi.

Arab tilini xorijiy til sifatida o'qitishda bunday texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Chunki arab tili o'ziga xos fonetik, morfologik, sintaktik va grafik xususiyatlarga ega bo'lib, uni o'rganuvchi bir vaqtning o'zida yangi yozuv tizimi, tovushlar, so'z yasalishi, fe'l shakllari, otlarning kelishiklari va gap qurilishi kabi bir qancha murakkab jihatlarni o'zlashtirishi kerak. Shu sababli ta'lim jarayonida individual mashqlar va tezkor teskari aloqaning mavjudligi muhim metodik omillardan biridir.

Sun'iy intellekt asosidagi ilovalarning asosiy afzalliklaridan biri o'quv jarayonini individuallashtirish imkoniyatidir. An'anaviy mashg'ulotda bir xil topshiriq barcha o'quvchilarga berilishi mumkin. Sun'iy intellektga asoslangan tizimlarda esa o'quvchining javoblari, xatolari va o'zlashtirish darajasiga qarab keyingi topshiriqlarning murakkablik darajasini o'zgartirish imkoniyati mavjud. Masalan, arab tilidagi fe'llarning zamon shakllarini o'rganayotgan o'quvchi ma'lum bir shaklda ko'p xato qilsa, tizim unga shu grammatik hodisaga oid qo'shimcha mashqlarni tavsiya qilishi mumkin.

Arab tili leksikasini o'rgatishda ham sun'iy intellekt asosidagi ilovalar samarali vosita bo'la oladi. O'quvchi yangi so'zning ma'nosi, talaffuzi, qo'llanish konteksti va unga yaqin ma'noli birliklar haqida ma'lumot olishi mumkin. Bundan tashqari, yangi lug'at birliklarini gaplar tarkibida qo'llash, ularni tarjima qilish va muayyan mavzu bo'yicha kichik matn yaratish kabi topshiriqlarni avtomatlashtirish mumkin. Bunday yondashuv so'zlarni faqat yodlash emas, balki

ularni kommunikativ vaziyatlarda qo'llash ko'nikmasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Arab tilining grammatikasini o'rgatishda ham sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish katta imkoniyatlarga ega. Jumladan, fe'lning zamonlari, fe'lning ma'lum va majhul shakllari, ismning birlik, ikkilik va ko'plik shakllari, muzakkar va muannas kategoriyalari, i'rob hodisasi, gap bo'laklari kabi mavzular bo'yicha individual mashqlar yaratish mumkin. O'quvchi topshiriqni bajargach, tizim uning javobini tahlil qilib, xatoni ko'rsatishi va to'g'ri variantni taklif qilishi mumkin. Biroq bunday avtomatik tahlil natijalarini o'qituvchi tomonidan nazorat qilish muhimdir.

Sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar arab tilida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish uchun ham qo'llanishi mumkin. O'quvchi sun'iy intellekt bilan arab tilida suhbatlashib, kundalik hayot, ta'lim, kasb, sayohat, madaniyat va boshqa mavzularda muloqot qilishi mumkin. Bu usul ayniqsa og'zaki nutqni rivojlantirishda foydali bo'lib, o'quvchiga real muloqotga yaqin sharoit yaratadi. Suhbat davomida yangi so'z va iboralarni o'zlashtirish, savol berish, javob qaytarish va fikrni izchil ifodalash ko'nikmalari rivojlanadi.

Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalaridan yozma nutqni rivojlantirishda foydalanish mumkin. O'quvchiga arab tilida kichik esse, xat, dialog yoki mavzuli matn yozish topshirig'i beriladi. Keyinchalik sun'iy intellekt yordamida matndagi grammatik va imloviy xatolar aniqlanadi. Bunday yondashuv o'quvchiga o'z xatolarini ko'rish va ularni mustaqil ravishda tuzatish imkonini beradi. Shu bilan birga, o'quvchi sun'iy intellekt takliflarini tayyor javob sifatida qabul qilmasdan, ularning lingvistik jihatdan to'g'riligini tahlil qilishga o'rgatilishi lozim.

Arab tilini o'qitishda sun'iy intellektidan foydalanishning yana bir muhim jihati — ta'lim materiallarini tezkor yaratish imkoniyatidir. O'qituvchi muayyan til darajasiga mos dialog, lug'at mashqlari, grammatik topshiriqlar, test savollari va matnlarni yaratishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishi mumkin. Masalan, A2 darajadagi o'quvchilar uchun sodda dialog, B1 darajadagi o'quvchilar uchun mavzuli matn yoki B2 darajadagi talabalar uchun munozaraga asoslangan topshiriq ishlab chiqish mumkin. Natijada o'qituvchining metodik material tayyorlashga sarflaydigan vaqti qisqaradi.

Biroq sun'iy intellekt asosidagi ilovalardan foydalanish ayrim muammolarni ham yuzaga keltiradi. Birinchidan, sun'iy intellekt tomonidan berilgan javoblarning barchasi ham mutlaq to'g'ri bo'lavermaydi. Ayniqsa, arab tilidagi ayrim grammatik shakllar, kontekstual ma'nolar, shevaga oid birliklar va

uslubiy xususiyatlarda xatolar yuzaga kelishi mumkin. Ikkinchidan, o'quvchining tayyor javoblarga haddan tashqari tayanishi mustaqil fikrlash va til materialini mustaqil ishlab chiqish ko'nikmalarining sustlashishiga olib kelishi ehtimoli mavjud. Shuning uchun sun'iy intellekt o'qituvchining o'rnini bosuvchi vosita sifatida emas, balki o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlovchi texnologiya sifatida qaralishi maqsadga muvofiq.

Bundan tashqari, arab tilini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishda adabiy arab tili — **الفصحى** va turli arab lahjalari o'rtasidagi farqlarni hisobga olish zarur. O'quvchiga qaysi til shakli o'rgatilayotganligi aniq belgilanishi, topshiriqlar va materiallar esa tegishli til me'yorlariga mos bo'lishi kerak. Bu masalada o'qituvchining lingvistik va metodik nazorati muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, sun'iy intellekt asosidagi ilovalar arab tilini o'rgatish jarayonida yangi didaktik imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Ular yordamida o'quvchining individual ta'lim trayektoriyasini shakllantirish, grammatik va leksik mashqlarni avtomatlashtirish, yozma va og'zaki nutqni rivojlantirish, tezkor teskari aloqa berish hamda o'quv materiallarini individuallashtirish mumkin. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun uning imkoniyatlari bilan bir qatorda cheklovlarini ham hisobga olish zarur.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt asosidagi ilovalar arab tilini xorijiy til sifatida o'qitishning zamonaviy vositalaridan biri sifatida ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin. Ayniqsa, individuallashtirilgan mashqlar, interaktiv muloqot, avtomatik teskari aloqa va turli darajadagi o'quv materiallarini yaratish imkoniyatlari arab tilini o'rganish jarayonini yanada moslashuvchan qiladi. Biroq mazkur texnologiyalarni an'anaviy pedagogik metodlar bilan uyg'unlashtirish, o'qituvchi nazoratini saqlab qolish va sun'iy intellekt tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarni lingvistik jihatdan tekshirish muhim hisoblanadi. Shunday qilib, sun'iy intellekt arab tilini o'qitish jarayonida o'qituvchi va o'quvchining imkoniyatlarini kengaytiruvchi zamonaviy pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013-yil 8-maydagi 124-son qarori. Uzluksiz ta'lim tizimining chet tillari bo'yicha Davlat ta'lim standarti.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 11-avgustdagi 610-son qarori. Ta'lim muassasalarida chet tillarini o'qitish sifatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida.

3. Godwin-Jones R. Emerging Technologies: chatgpt and Language Education // Language Learning & Technology.
4. Kohnke L., Moorhouse B.L., Zou D. chatgpt for Language Teaching and Learning. relc Journal.
5. Al-Ghalayini M. Jāmi‘ al-Durūs al-‘Arabiyya. Bayrut.
6. Ибрагимов Н., Халидов А. Араб тили дарслиги. Toshkent.
7. Замахшарий М. Ал-Муфасссал фи санъат ал-иъроб.
8. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.